

הלכות ברכת המזון ר"א תקנ"ט

המוציא תחילה שכבר עשה סילוק והיחס הדעת כברכו ברכה אחת מברכת המזון¹⁰¹ (אבל היחס הדעת לבדו אינו זקוק לברך המוציא כמ"ש בסיומן קע"ט¹⁰²):

ר"א מי הוא המברך וכו' ה' סעיפים:

א גדול¹⁰³ בחכמה¹⁰⁴ שבכל המסובין הוא יברך ברכת המזון לכולם אפילו אם בא בסוף הסעודה ואם רוצה ליתן רשות לקמן לברך הרשות כדו"ק.

ואם הגדול מוציא ליה (שקורין הוש"ט) יברך אחר כי זה אין נכון שיפסיק פעמים רבות ויהיה רוקק ואחרים ימתניו¹⁰⁵:

ב חכם ישראל קודם לכהן אפילו שאינו חכם כמותו אע"פ שהוא ג"כ תלמיד חכם ומ"מ טוב שיהיה ישראל החכם על כבודו ויקדימו הכהן לברך ולא יברך לפניו כיון שהכהן ג"כ תלמיד חכם והעושה כן מאריך ימים¹⁰⁶.

אבל לכהן עם הארץ אסור להקדים¹⁰⁷ דרך חוק ומשפט כהונה¹⁰⁸ משום ביוון התורה כי מעלתה גדולה ממעלת הכהונה¹⁰⁹ אבל אם החכם ניתן לו רשות לברך כך בלא חוק ומשפט כהונה מותר¹¹⁰ ואפילו אם החכם הוא כהן והעם הארץ הוא ישראל¹¹¹:

ג כהן וישראל¹¹² שהם שוין בחכמה¹¹³ מצות עשה מן התורה¹¹⁴ להקדים הכהן שנאמר וקדשתו¹¹⁵ ודרשו חכמים לכל דבר שבקדושה כלומר בכל דבר שיראה גדול הוא מקודש¹¹⁶ נכון לפתוח ראשון בקריאת התורה¹¹⁷ ולחיות ראש המדברים בכל קיבוץ עם לדבר ולדרוש תחילה¹¹⁸ וכן ביישובה ודבר בראש¹¹⁹ וכן בסעודה הוא קודם לברך המוציא¹²⁰ וברכת המזון¹²¹ וליתן לו מנה יפה בתחילה¹²² לכל המסובין¹²³ אלא א"כ יש ישראל גדול

יא כדלקמן הל' תלמוד תורה פ"ד ה"א וש"נ.
יב מרדכי וש"ע שם.

יג לבוש ס"ב.

יד גיטין ט"ז, ב. מור וש"ע פ"ב. וראה לעיל סי' קכ"ב ס"ס שאמרו להשתמש בו, ושם יתבאר גם אם מועלת מחולתו.

טו מגילה כ"ח, א. תוס' שם ד"ה כי קאמר. וראה גם לעיל סי' קס"ט ס"א.

טז גיטין ש"ג. שם המצוות להרמב"ם עיני לב. סמ"ג עיני קטא. מ"א ס"ד ה.

יז ויקרא כא, ה.

יח פירוש הרא"ש נדרים ס"ב, א. ושם: גדול ומקדש.

יט רש"י מ"ק כ"ח, ב. ד"ה לפתח. נדרים ס"ב, ב. הוריות י"ב, ב. ד"ן נדרים שם ד"ה לפתח. פירוש הרא"ש שם ד"ה ולברך. מ"א ס"ד ה.

כ רא"ש נדרים שם. מ"א שם.

כא רש"י גיטין ש"ג שם ד"ה לפתח. מ"א שם.
כב רש"י גיטין ונדרים שם, ובמגילה כ"ח, א. ד"ה ולא ברכתו. ודלעיל סי' קס"ט ס"א.

כג רש"י מ"ק נדרים והוריות שם. מור וש"ע פ"ב. וראה לעיל סי' קס"ט ס"א.

לברכת המזון וכן נכון שר"י מצות להקדימו וא"כ אמר לברך בלא רשות אלא א"כ גדול מננו בחכמה ונכל מקום אין מועיל מה שאמרו ברשות אם לא נתן לו הכהן רשות, וש"נ.

כד גיטין שם.

כה תוס' שם ד"ה ולפול. רא"ש גיטין פ"ה סי' כ. מ"א שם.

כח משמעות הרא"ש שם ט"ז, שלא הלכו על רב האר והראב"ד אלא מנעם שאין כאן היחס הדעת וגמר סעודה. מ"א ס"ד ה.

כט סעוף. א. ובמ"ד שם שלענין הלכה ספק ברכות להקל. ולענין גמ" – שם ס"ה.

סימן רא

א נגזא תתן, א. מור וש"ע פ"א.
ב רמב"ם הל' ברכות פ"ה ה"ט. וראה גם לקמן סי' קס"ט ס"ט.

ג תוס' שם ד"ה והלכתא, ממשמעות הגמ' שם ט"ז, ב. מור וש"ע שם. וראה גם לעיל סי' קס"ט ס"ט.

ועוד: ומדת ענה הוא שאף שדבדבוע הוא הגדול נשל רשות מכל בני התורה ואומר בתחלה ברשות מורי ורבותי כאלו הם גדולים ממני ולתם נשלם נאור לברך, וש"נ. וכ"ה הנוסח בסידור (מברכת הוסיף, ולא בברכת המוציא): ברשות מרני ורבני ורבותי. ולענין רב אם יכול למחול על כבודו ראה לקמן סי' תעב ס"א. חידושי סי' י"ח סקל"ו. הל' מציאה ס"ה.

ד הגדת ברכות מדר"ם בשם ספר החסד. מ"א ס"ק א.

ה ברפ"ט ויועצאף שנבטת תיבה זו. ויש דפוסים שבהם: לכהן אפילו לכהן כ"ו. וראה מ"מ וציונים.

ו תוס' מגילה כ"ח, א. ד"ה כי קאמר. מרדכי שם ד"ה תתבה. ודו"א פ"י קס"ט ס"ד. וראה גם לעיל שם ס"ט.

ז מגילה כ"ח, א. מ"א שם ס"ק לא.

ח מגילה שם. שו"ר פ"ב. וכ"ה לעיל סי' קס"ט ס"ט לענין ביעינת התא.

ט מרדכי שם. ש"ע שם.

י מ"א ס"ק ג.

ממנו בתכמה אזי יתנו להחכם מנה היפה תחילה וצריך לזוהר בכל אלו שהם מן התורה¹³ אבל כשהכהן חולק איזה שותפות עם חבירו ישראל אין צריך לתן לו החלק היפה שאין זה דרך כבוד שטול חלק היפה¹⁴ שכל הנותן עיניו בחלק היפה אינו רואה סימן ברכה לעולם¹⁵.

ובמקום שאין כהן טוב להקדים גם כן הלוי לישראל בכל אלו אם הם שוין בהכמה¹⁶ (והעושה כן מאריך ימים¹⁷ אבל אין חיוב בדבר שלא נאמר¹⁸ וקדשתו אלא ככהן כי את לחם אלהך הוא מקריב וגו'):

ך במה דברים אמורים שהחכם קודם לכהן וכהן ללוי ולוי לישראל לברך ברכת המזון כשכל המסובין הם בעלי בתים ואין שם אורח או שכולם אורחים ואין שם בעל הבית מיסב עמהם אבל אורח ובעל הבית אפילו בעל הבית הוא כהן וגדול בהכמה¹⁹ האורח מברך כדי שיוברך לבעל הבית²⁰ ומה ברכה מברכ²¹ יהי רצון שלא יבוש ולא יכלם בעל הבית הזה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא ויצליח בכל נכסיו ויהיו נכסיו מוצלחים וקרובים לעיר ולא ישלוט שטן במעשי ידיו ואל יזדקד לפניו שום דבר חמא ועון מעתה ועד עולם.

ומכל מקום אם האורח אינו הגון בעיני בעל הבית רשאי להעביר ממנו הברכה וליתנו לאחד מבני ביתו אפילו לא יברכנו²² כגון שהוא סמוך על שלחנו כשכר שאין צריך לברך לבעל הבית²³.

ואפילו הגון בעיניו ורוצה לוותר על ברכתו ולברך בעצמו הרשות בידו²⁴:

ך, ואורח שנותנים לו לברך²⁵ ואינו מברך מקצר ימיו²⁶ משום שנמנע לברך בעל הבית²⁷ שהוא מורע אברהם שנאמר בו ואברכה מברכך²⁸ ומכלל הן אתה שומע לאו.

וגם כל אדם יש לו לחזור שיתנו לו כוס של ברכה לברך ברכת המזון בויהמן ולא לשמוע ולענות אמון שאף שהשומע כעונה²⁹ ועונה אמון כמוציא ברכה מפיו³⁰ מכל מקום ממהרין לתן שכר תחלה להמברך³¹:

- כו** ת"א שם.
כז ת"א וראש בגיטין שם. מ"א שם.
כח פסחים ג, ב.
כט מ"א שם. ב"ח ד"ה גיטין בירושלמי. ת"א שם.
ל כרלעיל ס"ב לגבי כהן, וש"ל.
לא ויקרא כא, ח.
לב ראש ברכות פ"ג ס"א. מ"א שם. מ"א שם. וראה מ"מ ועינים.
לג ברכות ז, א. מ"א שם.
לד דיוקין גופיה ראה במ"מ ועינים. ובסדרו לא מחברת ברכה זו, אלא כולם אומרים בסוף ברכו³² הרחמן ... בעל הבית הזה (ראה לק"ש ח"ד ע' 70 הערה 26, וש"ל).
לה ב"י ד"ה ויהי בשם אהלך מועד שער הברכות דרך ח נתיב ב שם הראב"ד. רמ"א שם.
- לו** ת"א ס"ק ב.
לז ראש שם. מ"א שם. מ"א שם.
לח ולהלן בסמוך "שתנו לו כוס של ברכה לברך". וראה כ"י השלחן ס"ח מו ס"ק כג. מ"מ ועינים.
לט ברכות נה, א. מ"א שם. מ"א שם.
מ רש"י שם ד"ה ואברכה.
מא בראשית יב, ג. ברכות שם. מ"א ס"ק ה. וראה לק"ש ח"ה ע' 426.
מב אף בלא עניית אמון, כדלקמן ס' ר"ג מ"ד וש"ל.
מג ראה לק"ש ח"ה ע' 219. וראה השלחן לקמן הל' שהופה ס"א א ס"ק נב.
מד ברכות נג, ב בפירוש הש"י נג שם ד"ה חפזן מ"ד וש"ל ע"י ס"ד. וראה גם לקמן ס' ר"ג מ"ו וש"ל.